

Ein Dokument Deutscher Kunst Darmstadt

Joseph Maria Olbrich et al.

Ein Dokument Deutscher Kunst:

Alexandraweg, Mathildenhöhweg,
Darmstadt, Duitsland/ Germany
Initiatief/Initiative: Groothertog
Ernst Ludwig von Hessen
Ontwerp woningen/Design of the
homes: Joseph Maria Olbrich
(Haus Olbrich*, Haus Christansen,
Grosses Glückerthaus*, Kleines
Glückerthaus, Haus Habich, Haus
Keller, Haus Deiters) en/and Peter
Behrens (Haus Behrens*)
Interieur woningen/Interior of the
homes: Patriz Huber, Hans

Christiansen, Joseph Maria Olbrich,
Peter Behrens

Stedenbouwkundig plan/Urban
plan: Joseph Maria Olbrich
Supervisie/Supervision: Joseph
Maria Olbrich
Aantal woningen/Number of
homes: 8
Initiatief/Initiative- Oplevering/
Completion date: 1899-1901
Tentoonstelling/Exhibition:
15 mei-15 oktober 1901/
15 May-15 October 1901

* Projecten uitgewerkt in
plandocumentatie/Projects are
elaborated on in the planning
documentation.

Bronnen/Sources:

Joseph Maria Olbrich, *Das Haus
Olbrich: Katalog* (Darmstadt:
1901).
Kurt Breysig, 'Das Haus Peter
Behrens: mit einem Versuch über
Kunst und Leben', *Deutsche Kunst
und Dekoration*, 9 (1902), 131-194.
Hans-Joachim Kadatz, *Peter*

Behrens (Leipzig: Seemann, 1977).
Ausstellungsgesellschaft Ein
Dokument Deutscher Kunst, *Ein
Dokument Deutscher Kunst;
Darmstadt 1901-1976*, 5
(Darmstadt: Roether, 1976).
Ian Latham, *Joseph Maria Olbrich*
(Londen/London: Academy
Editions, 1980).
Alan Windsor, *Peter Behrens;
Architect and Designer* (Londen/
London: Architectural Press, 1981).
Johannes Cramer & Niels
Gutschow, *Bauausstellungen: eine*

*Architekturgeschichte des 20.
Jahrhunderts* (Stuttgart:
Kohlhammer, 1984).
Peter Haiko & Bernd Krimmel,
*Joseph Maria Olbrich Architektur;
vollständiger Nachdruck der drei
Originalbände von 1901-1914*
(Tübingen: Wasmuth, 1988).
Ralf Beil & Regina Stephan, *Joseph
Maria Olbrich 1867-1908 Architekt
und Gestalter der frühen Moderne*
(Ostfildern: Hatje Cantz, 2010).

Het Kleines Glückerthaus gezien
vanuit het westen
(Alexandraweg 25)

The small Glückerthaus seen
from the west (Alexandraweg 25)

In 1899 richtte Ernst Ludwig von Hessen, groothertog van Hessen-Darmstadt en kleinzoon van koningin Victoria, de *Darmstädter Künstlerkolonie* op. Darmstadts kunstuitgever Alexander Koch had in het jaar daarvoor, in een verhandeling aan de groothertog, duidelijk gemaakt dat het verweven van kunst en ambacht van groot belang was, niet alleen vanuit een esthetisch oogpunt, maar ook vanuit economisch perspectief. Koch stelde voor een werk- en leefgemeenschap voor kunstenaars te stichten, welk idee door de groothertog werd omarmd. Hij had een voorliefde voor kunst en architectuur (het interieur en de meubels van zijn paleis liet hij ontwerpen door Baillie Scott) en nodigde vier kunstenaars (Hans Christiansen, Rudolf Bosselt, Paul Bürck, Patriz Huber) uit om een vrije creatieve gemeenschap te vormen waarin ze konden leven en werken. Kort na de oprichting werden ook de architect Joseph Maria Olbrich (oud-leerling van de Weense architect Otto Wagner), de schilder Peter Behrens en de beeldhouwer Ludwig Habich naar Darmstadt gehaald. Olbrich had in de jaren ervoor samen met onder andere Gustav Klimt, Koloman Moser en Josef Hoffmann de Wiener Secession opgericht, een vereniging van beeldende kunstenaars, beeldhouwers en architecten. Om de samenwerking tussen de verschillende kunst-richtingen te kunnen demonstreren, overhandigden de kunstenaars de groothertog een programma met daarin een plan voor een tentoonstelling genaamd 'Ein Dokument Deutscher Kunst'. Ze wilden geen museumachtige tentoonstelling, maar blijvende gebouwen: woningen, een theater en een werkplaats voor de kolonieleiden, die als ensemble op overtuigende wijze de opvattingen van de kunstenaars tot uitdrukking zouden brengen. De groothertog stelde een stuk grond ter beschikking op de Mathildehöhe. Als enige architect in de groep (Peter Behrens was toen nog kunstschilder) kreeg Joseph Maria Olbrich de leiding. Al in 1900 werd de eerste steen gelegd voor het ateliergebouw (het *Ernst-Ludwig-Haus*), dat Olbrich als centraal oriëntatiepunt gebruikte in het stedenbouwkundig plan van de tentoonstellingswijk. Er tegenover werd een theater (*Haus für Flachenkunst*) gebouwd. Dwars op deze as werden de kunstenaars- en privéhuizen gebouwd: *Haus Behrens*, het *Grosses Glückerthaus*, het *Kleines Glückerthaus*, *Haus Habich*, *Haus Keller*, *Haus Deiters*, *Haus Christiansen* en *Haus Olbrich*. In het plan waren ook enkele gebouwen voorzien die na de tentoonstelling weer afgebroken werden, onder andere een ingangsggebouw, een 'bloemenhuis' en een postkaartenkiosk. Olbrich ontwierp alle gebouwen voor de tentoonstelling, behalve *Haus Behrens*, het huis van kunstschilder Peter Behrens die met dit huis zijn eerste stap richting een professionele carrière als architect maakte. De interieurs werden ofwel ontworpen door Olbrich zelf, of door de betreffende kunstenaar-eigenaar.

De tentoonstelling kreeg veel lof, maar de Künstlerkolonie bleek een financieel drama, met grote gevolgen: vijf kunstenaars trokken zich terug en verlieten Darmstadt, onder wie Behrens. Olbrich bleef en bepaalde samen met enkele nieuw aangetrokken kunstenaars tot 1908, het jaar van zijn dood, de activiteiten van de Künstlerkolonie. In de jaren na 'Ein Dokument Deutscher Kunst' werden met verschillende thema's nog drie tentoonstellingen georganiseerd (1904, 1908, 1914), die stuk voor stuk een bijdrage aan de actuele vragen over het bouwen moesten leveren. (fva)

In 1899, Ernst Ludwig von Hessen, the Grand Duke of Hesse-Darmstadt and the grandson of Queen Victoria, founded the *Darmstädter Künstlerkolonie* (Darmstadt Artists' Colony). In the previous year, the Darmstadt art publisher Alexander Koch had made it clear in a treatise to the Grand Duke that the intertwining of art and craft was of great importance, not only from an aesthetic point of view, but also from an economic perspective. Koch suggested establishing a working and living community for artists, and the Grand Duke embraced the idea. He had a passion for art and architecture (the interior and the furniture of his palace, for example, was designed by Baillie Scott), and he invited four artists (Hans Christiansen, Rudolf Bosselt, Paul Bürck, and Patriz Huber) to form a free creative community in which they could live and work. Shortly after the colony was established, architect Joseph Maria Olbrich (a former student of Viennese architect Otto Wagner), painter Peter Behrens and sculptor Ludwig Habich were also brought to Darmstadt. In the years prior to this, Olbrich, together with Gustav Klimt, Koloman Moser and Josef Hoffmann, had founded the Vienna Secession, an association of artists, sculptors and architects.

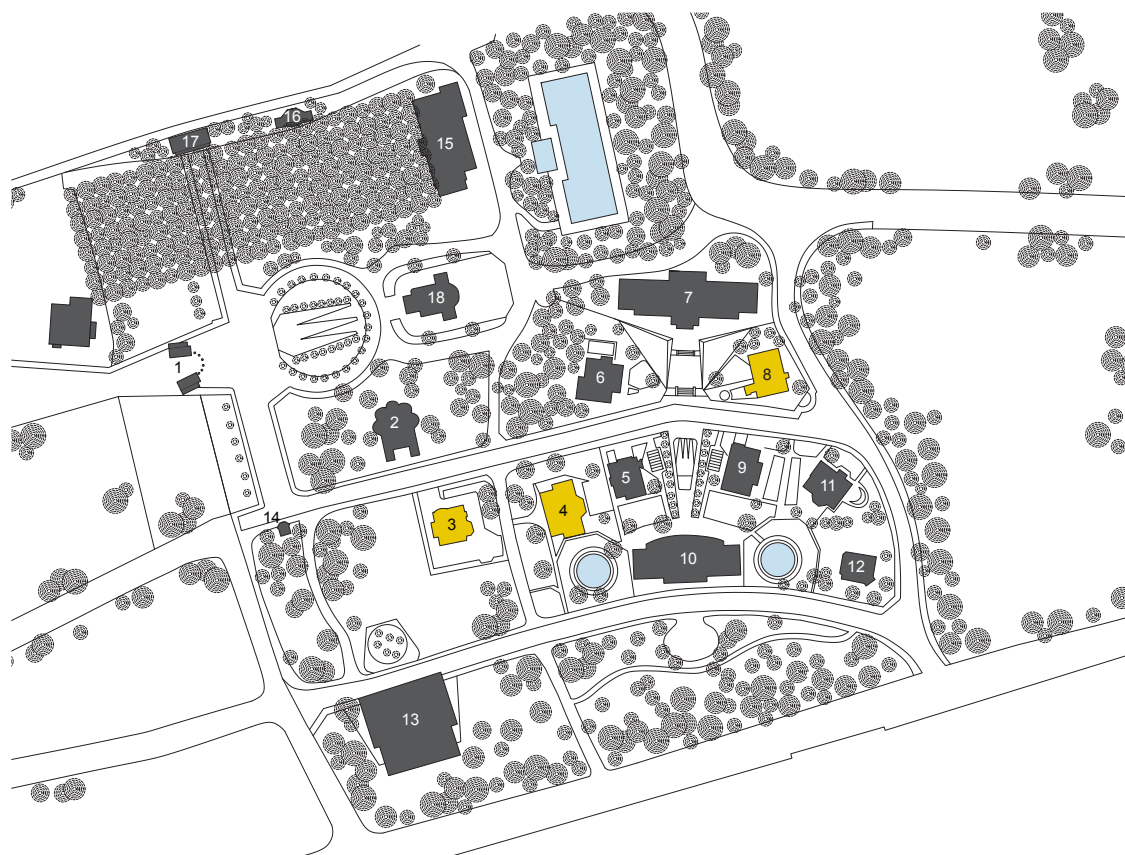
To be able to demonstrate the cooperation between the various art movements, the artists presented the Grand Duke with a programme and a plan for an exhibition called 'Ein Dokument Deutscher Kunst' ('A Document of German Art'). They did not want a museum-like exhibition, but instead wanted permanent buildings: houses, a theatre and a workshop for the colony members, which as an ensemble would convincingly express the views of the artists. The Duke made a piece of land available on the Mathildehöhe. As the only architect in the group (Peter Behrens was then still a painter), Joseph Maria Olbrich was put in charge. As early as 1900, the foundation stone was laid for the workshop building (the *Ernst-Ludwig-Haus*), which Olbrich used as a central landmark in the urban plan for the exhibition area. A theatre (the *Haus für Flachenkunst*) was built across from the workshop and along this axis were the artists' houses and the private houses: *Haus Behrens*, the *Grosses Glückerthaus*, the *Kleines Glückerthaus*, *Haus Habich*, *Haus Keller*, *Haus Deiters*, *Haus Christiansen* and *Haus Olbrich*. The plan also included several buildings that could be dismantled after the exhibition, including an entrance building, a 'flower house' and a postcard kiosk. Olbrich designed all the buildings for the exhibition with exception of the *Haus Behrens*, which was the home of painter Peter Behrens; with the design of this house, Behrens took his first steps towards a professional career as an architect. The house interiors were designed by either Olbrich himself or by the respective artist-owner.

The exhibition was very well received, however the Artists' Colony was a financial disaster, which had major consequences: five artists, including Behrens, withdrew and left Darmstadt. Olbrich stayed at Darmstadt and until his death in 1908 he continued to direct the activities of the Artists' Colony, along with several new artists who had joined. In the years following 'Ein Dokument Deutscher Kunst', three more exhibitions with different themes were organized (in 1904, 1908, and 1914), each of which was meant to contribute to the current issues that were confronting architecture. (fva)

Situatietekening oorspronkelijke ontwerp 'Ein Dokument deutscher Kunst' (1901)

Original urban plan 'Ein Dokument deutscher Kunst' (1901)

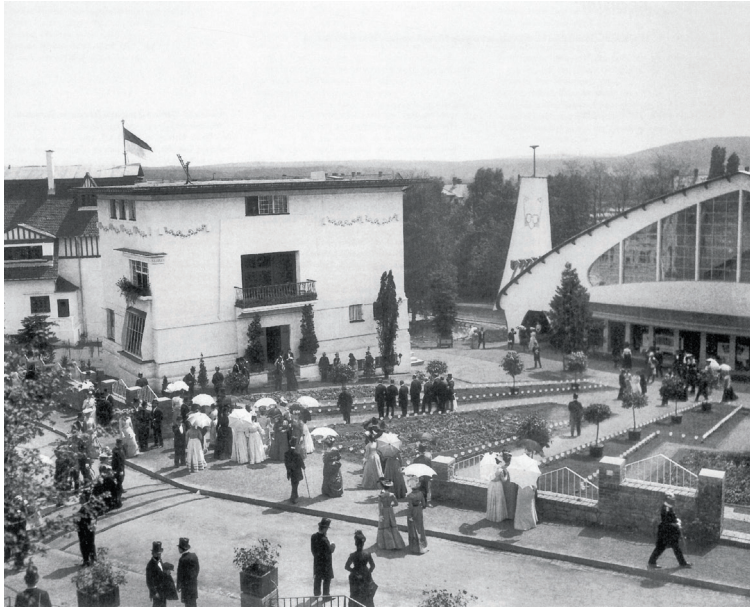
- 1 Poort/ Gate
- 2 Bloemenhuis/ Flowerhouse
- 3 Haus Behrens
- 4 Grosses Glückerthaus
- 5 Kleines Glückerthaus
- 6 Haus Christiansen
- 7 Ernst-Ludwig-Haus
- 8 Haus Olbrich
- 9 Haus Habich
- 10 Haus für Flächenkunst
- 11 Haus Keller
- 12 Haus Deiters
- 13 Theater/ Theatre
- 14 Kaarten paviljoen/
Postcard pavilion
- 14 Restaurant
- 16 Muziekpaviljoen/
Music pavilion
- 17 Bar
- 18 Russische kerk/
Russian church

Huidige ligging (2013) van de nog bestaande bouwwerken uit de tentoonstelling 'Ein Dokument deutscher Kunst'

Current situation (2013) of the still existing buildings from the 'Ein Dokument deutscher Kunst' exhibition

Links Haus Habich en rechts het *Haus für Flächenkunst* op de dag van de opening, 15 mei 1901
On the left Haus Habich, and on the right the *Haus für Flächenkunst* on the day of the opening, 15 May 1901

Ingangsportal voor de tentoonstelling 'Ein Dokument Deutscher Kunst', 1901
Entry portal to the exhibition 'Ein Dokument Deutscher Kunst', 1901

Ansichtkaart (1901). Zicht op het *Haus für Flächenkunst* vanuit het *Ernst-Ludwig-Haus*. Links Haus Olbrich, Keller en Habich, rechts Haus Christiansen, het *Grosses* en *Kleines Glückerthaus*
Postcard (1901). View of the *Haus für Flächenkunst* seen from the *Ernst-Ludwig-Haus*. On the left, Haus Olbrich, Keller and Habich, and on the right Haus Christiansen and the *Grosses* and *Kleines Glückerthaus*

Affiche voor de tentoonstelling 'Ein Dokument Deutscher Kunst', 1901
Poster for the exhibition 'Ein Dokument Deutscher Kunst', 1901

Atelier van Olbrich in het *Ernst-Ludwig-Haus*, 1901
Olbrich's studio in the *Ernst-Ludwig-Haus*, 1901

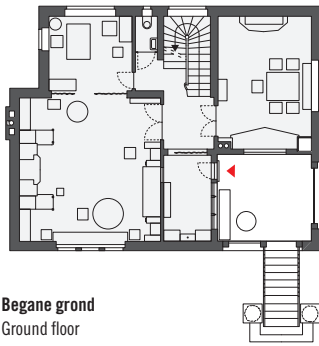

Ernst-Ludwig-Haus (1901)

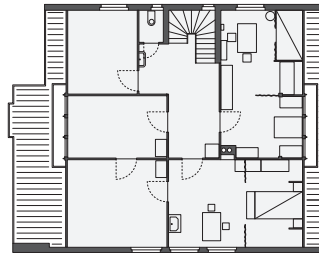

88 Haus Olbrich

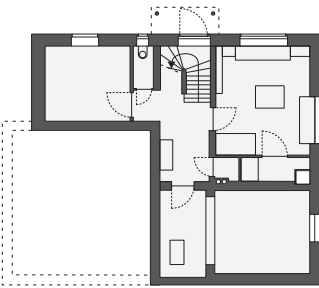
Joseph Maria Olbrich

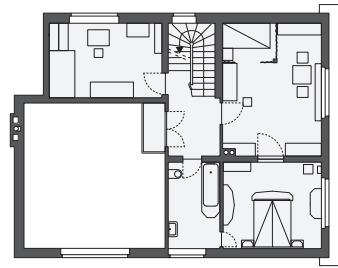
Begane grond
Ground floor

Tweede verdieping
Second floor

Kelder
Basement

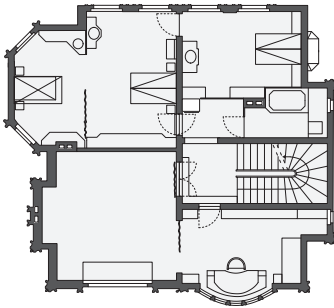

Eerste verdieping
First floor

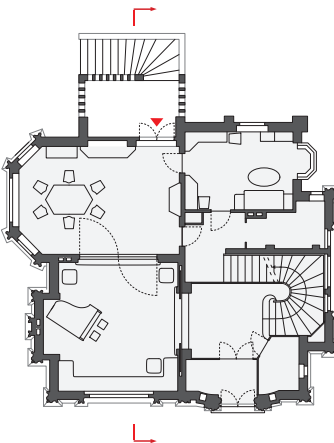

Haus Behrens

Peter Behrens

Eerste verdieping
First floor

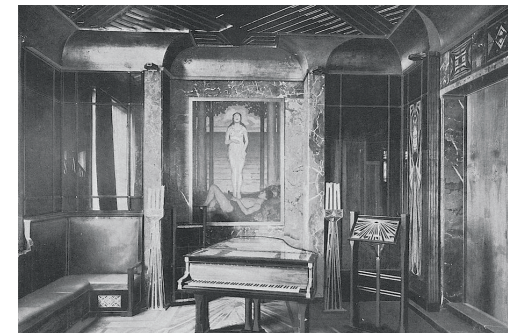
DASH Begane grond
Ground floor

Doorsnede
Section

Op een kavel direct grenzend aan het *Ernst-Ludwig-Haus* bouwde Olbrich zijn eigen huis. Het huis werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en is later sterk gewijzigd weer opgebouwd. Een trap voerde naar de begane grond met een overdekte *piazza*: 'een half-interieur, dat de gevel diepte geeft en de bezoeker voorbereid op het volgende interieur,' aldus Olbrich (*Das Haus Olbrich: Katalog*, 1901). Op deze verdieping lag ook een dubbelhoge multifunctionele hal. Grenzend aan de hal positioneerde Olbrich zijn werkkamer en degradeerde hiermee de keuken naar de kelder. De woonverdieping lag een niveau hoger en bevatte zowel de woonkamer als de slaapkamer, badkamer en een gastenkamer. Onder het dak lagen de bedienden- en (extra) gastenkamers, die allen in een andere kleur waren ingericht.

On a plot immediately adjacent to the *Ernst-Ludwig-Haus*, Olbrich built his own house. It was severely damaged in the Second World War and was later rebuilt in a significantly revised form. A staircase led to the ground floor with a covered *piazza*, 'a half-interior that gives depth to the façade, and that also prepares the visitor for the next interior', as Olbrich put it (*Das Haus Olbrich: Katalog*, 1901). This floor also included a two-storey multipurpose hall. Olbrich placed his office adjacent to this hall and relegated the kitchen to the basement. The residential floor was one level higher and contained the living room as well as the bedroom, bathroom and a guest room. Below the roof were the servants' quarters and the (extra) guest rooms, all of which were decorated in different colours.

Haus Behrens betekent het debuut van Behrens als architect. Hij heeft er nooit gewoond, maar besloot het te verkopen kort na de tentoonstelling. Het telt aan de zuidzijde, bovenop de kelderverdieping waarin zich de keuken bevindt, drie verdiepingen. Boven de eetkamer lag de beoogde slaapkamer voor mevrouw Behrens en dochter Petra (gescheiden door een gordijn). Op zolder was de kamer voor zoon Josef en een gastenkamer voorzien. Aan de noordkant van het huis zijn de kamers hoger en telt het huis maar twee verdiepingen met daarin de (entree)hal en de muziekkamer, met daarboven de werkkamer van Behrens. Behrens zag de muziekkamer als belangrijkste ruimte in het huis. Vanuit de hal openden brede schuifdeuren naar de muziekkamer, die om de hoek weer met de eetkamer was verbonden. Op deze manier kon bijna de gehele begane grond geopend worden tot een continue ruimte voor bijvoorbeeld muziekkavonden.

Haus Behrens was Behrens' debut as an architect. He never wound up living there, but decided instead to sell the house soon after the exhibition. It has three floors on its southern side, above the basement where the kitchen is located. Above the dining room was the bedroom intended for Mrs Behrens and daughter Petra (separated by a curtain). In the attic was a room meant for son Joseph, as well as a guest room. On the north side of the house, the rooms are higher; the house has only two floors, containing the (entrance) hall and music room, with Behrens' office upstairs. Behrens considered the music room to be the most important room in the house. From the hall, a wide set of sliding doors opened onto the music room, which was connected to the dining room around the corner. This allowed almost the entire ground floor to be opened into a continuous space that could be used, for example, for music evenings.

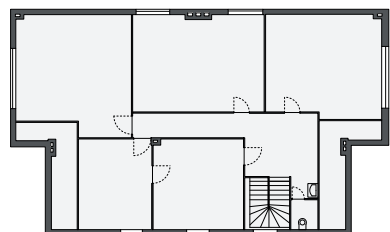
Haus Olbrich in originele staat, 1901. Tijdens de Tweede Wereldoorlog raakte het zwaar beschadigd en werd het sterk veranderd weer opgebouwd
Haus Olbrich in its original condition, 1901. During the Second World War it was heavily damaged, and later rebuilt in a largely revised way

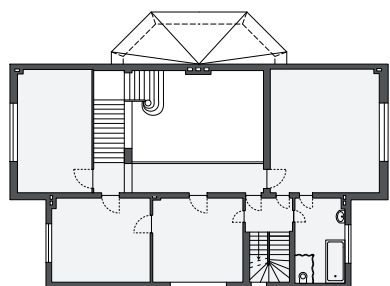
De dubbelhoge hal met achter het gordijn de werkkamer van Olbrich, 1901
 The double-height hall, with Olbrich's study behind the curtain, 1901

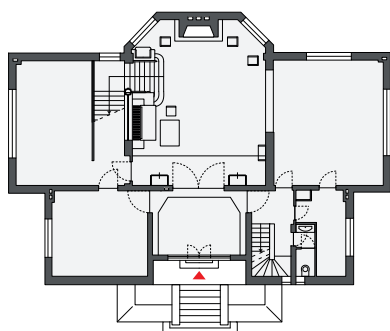
Haus Behrens gezien vanaf de Alexandraweg met op de achtergrond het Grosses en Kleines Glückerhaus, 2012
 Haus Behrens as seen from the Alexandraweg, with the Grosses and Kleines Glückerhaus in the background, 2012

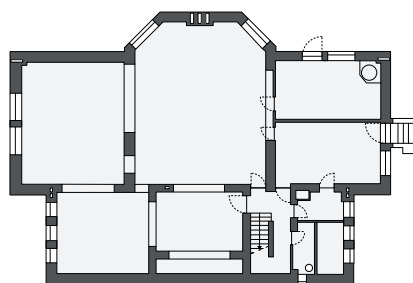
Tweede verdieping
Second floor

Eerste verdieping
First floor

Begane grond
Ground floor

Kelder
Basement

Herenkamer in het *Grosses Glückerthaus*, 1901
Gentlemen's room in the *Grosses Glückerthaus*, 1901

Een imposante, omega-vormige deur vormt het startpunt van de symmetrie-as waarover de plattegrond van het *Grosses Glückerthaus* is opgebouwd. De as eindigt in een rijk versierde open haard, die zich bevindt in een dubbelhoge hal met een galerij die de woonkamer en slaapkamers op de verdieping ontsluit. Het huis was oorspronkelijk bedoeld voor Julius Glückert, de eigenaar van een meubelfabriek in Darmstadt. Uiteindelijk werd het huis gebruikt als tentoonstellingsgebouw voor meubels van de Glückertfabriek en trok Julius Glückert in het naastgelegen huis (*Kleines Glückerthaus*). Voor de derde tentoonstelling van de Künstlerkolonie ('Hessische Landesausstellung', 1908) richtte Olbrich de begane grond compleet opnieuw in.

An imposing, omega-shaped door is the starting point of the symmetry axis upon which the floor plan for the *Grosses Glückerthaus* was designed. The axis ends in an ornate fireplace, which is located in a double-height hall with a gallery that allows access to the living room and the bedrooms on the first floor. The house was originally intended for Julius Glückert, the owner of a furniture factory in Darmstadt. Eventually the house was used as an exhibition space for furniture from the Glückert factory, and Julius Glückert moved into the adjacent house (*Kleines Glückerthaus*). For the third exhibition of the Künstlerkolonie (Artists' Colony), the 'Hessische Landesausstellung' of 1908, Olbrich completely redecorated the ground floor.

Het *Grosses Glückerthaus* gezien vanuit het noordwesten, 2012
The *Grosses Glückert Haus* as seen from the northwest, 2012

Noordgevel van het *Grosses Glückerthaus*, 2012
North façade of the *Grosses Glückerthaus*, 2012

De hal van het *Grosses Glückerthaus*, 2012
The hall of the *Grosses Glückerthaus*, 2012

